

"לדורות"

סיפורי החיים של-ניצולי השואה החיים בישראל שאלון לרישום קורות ניצולת השואה

איסוף סיפוריהם של ניצולי השואה הוא אחד המרכיבים החשובים ביותר בשימור זיכרון השואה ובהנחלתו לדורות הבאים. לכן, המידע על קורותיהם של הניצולים חיוני מאוד לחוקרים ולבני הדורות הבאים. בעזרת מידע זה אפשר יהיה להכיר את הסיפורים הפרטיים המרכיבים את התמונה הרחבה של תקופת השואה. לסיפור האישי שלכם יש חשיבות לאומית, מחקרית וחינוכית. אוסף הסיפורים יעלה לאתר אינטרנט מיוחד שכתובתו www.ledorot.gov.il. אנו מודים לך מראש על הנכונות לשיתוף הפעולה.

שם משפחה ושם פרטי כיום

שם משפחה: הר	שם פרטי: חנה
---------------------	---------------------

פרטים אישיים לפני השואה ובתקופתה

יש לרשום שמות ומקומות באותיות דפוס (גם בלועזית) במקומות המסומנים. חובה למלא את השדות המודגשים.

שם משפחה לפני המלחמה או בתקופתה		שם פרטי לפני המלחמה או בתקופתה	
Eizenberg		איזנברג	
שם פרטי לפני המלחמה או בתקופתה		שם פרטי ושם נעורים של האם:	
חנה		רוסה מירוסר	
מקום לידה (ישוב, מחוז):		שם פרטי ושם נעורים של האישה:	
קירוב, רוסיה		רוסה מירוסר	
שם פרטי ושם נעורים של האישה:		שם פרטי ושם נעורים של האישה:	
רוסה מירוסר		רוסה מירוסר	
מקום מגורים לפני המלחמה (ישוב, מחוז):		מקום מגורים לפני המלחמה (ישוב, מחוז, ארץ):	
סדניץ, פולין		קרוק, רוסיה (עלגית), ואח"כ הרי אזורי שבסקיר.	
השכלה/תואר אקדמי לפני המלחמה:		האם היית בגטאות? אילו ומתי?	
השכלה/תואר אקדמי לפני המלחמה:		לא	
האם היית במחנות? אילו ומתי?		האם היית במחנות? אילו ומתי?	
האם היית במחנות? אילו ומתי?		לא	
מקום השחרור:		מקום השחרור:	
הקזחסטן		הקזחסטן	
האם שהית במחנה עקורים? שם המחנה?		האם שהית במחנה עקורים? שם המחנה?	
כן, אונטריו (3)		כן, אונטריו (3)	
מקומות/מחנות בדרך לארץ ישראל:		שם האנייה (אם עלה בדרך הים):	
וינה, אונטריו		"ארצה" (אם עלה בדרך הים)	
שנת העלייה:		שנת העלייה:	
1949		1949	

בית איזנברג

שורשים רחוקים וימי מלחמת העולם השנייה

יעקב לייב איזנברג היה רוכל: עם עגלה וסוס נהג לנדוד ברחבי פולין מעיירה לעיירה, קונה בפרוטה ומוכר בפרוטותיים ומוצא את פרנסתו בדוחק רב. היו אלה חיי עוני מרוד. לימים הוא התיישב בעיר שדליץ (שדליצה), כ-80 קילומטר מוורשה, ושם נולדו ארבעת בניו. **ישראל**, שמעון וגדליה סיימו כל אחד ארבע שנות לימוד בחזר והיו לסנדלרים; ברוך היה לחייט. **ישראל** נשא לאשה את **רוזה**, לבית מירוואסער.

(מרדכי מירוואסער נולד בקלישי, ואילו לייב וחנה-ליבא (משפחה?) נולדו בראזמיר, לא רחוק מוורשה. ללייב וחנה-ליבא היו חמישה ילדים, **חנה**, היינץ (חנוך), הרשל, רבקה, ביילה-גיטל. מרדכי מירוואסער נשא את חנה והם גרו, תחילה בסטוצק ואחר-כך עברו לשדליץ. למרדכי וחנה מירוואסער נולדו עשרה ילדים:

רחל-לאה הבכורה נישאה לאיציל. בשנת 1928 היא נסעה לפריז, שם היא חיה עד מלחמת העולם השנייה. את שני בניה, וולולה ולייב, ירו הנאצים למוות לנגד עיניה ליד ביתם בפריז, ואותה שלחו חזרה לפולין יחד עם בתה הצעירה, שם ניספו שתיהן. שתי בנות אחרות, סבינה וחנה, ניצלו. הבעל איציל ניצל אף הוא: בזמן המלחמה הוא הסתתר והוא נפטר בגיל למעלה מתשעים, בפריז.

שרה נישאה לנפתלי והיו להם שני ילדים, פייגה ושמיל. הם גרו בוורשה וניספו בשואה. **גיטל** נישאה ללייבל כץ, שנהרג בתום המלחמה (ועל כך בהמשך). **דינה** נישאה ללייבל והיו לה שלושה ילדים (שרוליק, פייגה וחווה'לה). כולם ניספו בשואה.

שרול לייב נפטר בגיל 6.

אלטע לייזר נפטר בגיל 25.

רוזה נישאה לישראל איזנברג, נולדו להם ארבעה ילדים, ואת קורותיה של משפחה זו אנו מעלים כאן על הכתב.

רבקה נפטרה בגיל 3.

ילד שנולד מת.

חנה – לא נישאה, נספתה בשואה, בגיל 23.

לישראל ורוזה נולדו בשדליץ שלושה ילדים, **פרידה** (1934), **ברוך** (1935) ו**יהושע** (1938). ב-1939, כאשר פרצה מלחמת העולם השנייה, פלשו הגרמנים למערב פולין וכבשו את שדליץ. לא עבר זמן רב והרוסים פלשו למזרח פולין. כגבול בין הגרמנים לרוסים נקבע נהר הויסלה ושדליץ, שהייתה ממזרח לויסלה, עברה לפיכך לידיים רוטיות. אך בהסכם חדש, מאוחר יותר, החליטו המעצמות שהנהר בוג ישמש מעתה ואילך כגבול בין הגרמנים לרוסים, ולפיכך עברה שדליץ שוב לשלטון גרמני נאצי.

עם ראשית פלישתם לפולין הפגיוזו הגרמנים את שדליץ. זכרון הילדות הראשון של פרידה הוא של פגזים ראשונים הנופלים ברחוב שאז הסבא, יעקב לייב, רץ ואוסף אותה, מסתיר אותה תחת הקאפוטה חשחורה שלו, ומביא אותה הביתה. חמולת איזנברג כולה נמלטה מהעיר: האב

יעקב לייב, אשתו חנה, ישראל עם אשתו רוזה ושלושת ילדיהם (פרידה, ברוך ויהושע), שמעון עם משפחתו, ברוך עם חברתו חנציה (ולימים אשתו) וגדליה עם חברתו רבקה (ולימים אשתו). כן היו שם אלי קלר והוריו (אמא שלו ורוזה היו בנות-דורות).

תחילה נמלטו ברגל. במשך יום שלם ולילה שלם, ברחו החמולה משדליץ. למחורת נזדמן בדרכם איכר פולני עם סוס ועגלה, והוא אסף את כל החמולה על העגלה והסיעה לכפר. הדרך לכפר הייתה נתונה להפגזות רבות והם נאלצו, כל פעם שהאש קרבה אליהם, לקפוץ לצדי הדרך ולהסתתר. כל אותה הדרך היה אלי בוכה וממלמל "שמע ישראל". לבסוף, הגיעה החמולה לכפר וכאן היא שהתה מספר שבועות, בבית של איכרה פולניה.

בתקופה זו ישראל חזר מהכפר והתגנב לשדליץ כמה פעמים, כדי להיווכח אם העיר שקטה ואם אפשר לחזור אליה. הוא היה מגיע לשדליץ דרך היערות, והוא מצא שהעיר חרבה כמעט כליל בהפגזות, שהחנויות נפרצו ושהייתה ביזה רבה. באופן זה מצא ישראל שק מלא צימוקים ואותו הוא הביא אל הכפר, לכלכלת משפחתו. ימים רבים, אכלו כולם צימוקים בלבד. לבסוף חזר ישראל מאחת מגיחותיו לשדליץ ובישר שהכל שקט ושכבר ניתן לחזור לעיר. הבית שלו נחרב כליל, וכולם נאלצו להתגורר יחד, בבית של האב יעקב לייב.

הגרמנים נסוגו משדליץ, ובמקומם באו הרוסים. אחר-כך נסוגו הרוסים, ובמקומם שבו הגרמנים. עם נסיגתם, יעצו הרוסים לאזרחי שדליץ שכל הגברים יברחו יחד עמם אל מעבר לנהר בוג כי חיייהם בסכנה – הגרמנים או שיאסרו אותם או שיגייסו אותם לעבודות כפייה. לנשים ולטף, עם זאת, לא נשקפה סכנה כזו ולפיכך הם הציעו להם להישאר. המוני גברים ברחו אז עם הרוסים הנסוגים, אל מעבר לבוג. גם ישראל ברח. המחשבה הכללית אז הייתה שעוד מעט הכל יסתיים ויבוא על מקומו, והגברים יוכלו לחזור אל משפחותיהם. אך כעבור זמן-מה הבין ישראל שאם לא יחזור וימלט את משפחתו, יותר לא יראה אותה. ישראל חזר.

הוא גנב את הגבול וחצה את נהר הבוג, כשהוא חומק ממשמרות הרוסים מזה וממשמרות הגרמנים מזה וכמעט טובע בתוך. מיד עם שובו לשדליץ התארגנה החמולה כדי לברוח אל פולין ה"רוסית", זו שמעבר לבוג. החצייה הייתה מסוכנת: אזור הגבול כולו הוא על-ידי רקטות תאורה, על-ידי המשמרות הגרמנים. לו חצו ונפלו לידי הרוסים, הייתה גם סכנה שיאשימו אותם כמרגלים. לבסוף אבל, חצתה החמולה את הנהר. לילה קודם לכן, התחתנו גדליה ורבקה. את אחד מהחמולה נשאר מאחור: שמעון, שאשתו הייתה בהריון והוא חשש מתלאות החצייה. לימים חיפשו אותו הגרמנים. שמעון נמלט, עלה על גג אחד הבתים והסתתר בתוך הארובה – שם ירו בו הגרמנים והרגוהו. אשתו ושני ילדיו ניספו בשואה, לאחר-מכן.

כשחצתה החמולה את הבוג היא עברה דרך למברג לעיר וולקוביסק Volkovisk

שברוסיה הלבנה. הרוסים דרשו מהיהודים הפליטים להצטייד בדרכונים רוסיים. אך היהודים פחדו שאם יקחו מהם את דרכניהם, הרוסים כבר לא יתנו להם לחזור לפולין ולפיכך שום יהודי לא לקח דרכון רוסי. ואז, בלילה אחד, אספו הרוסים את היהודים מכל האזור, והסיעו אותם אל הרי אוראל שבסיביר. גם חמולת אייזנברג הובאה לכאן. החמולה הורדה באזור נידח בלב יערות, שבו רק שישה צריפים (וסביבם כמה בתי אבן ובהם גרמנים, עוד מימי מלחמת העולם הראשונה). היה זה יער קר, לח, בוצני וטובעני. הגברים הבריאים נשלחו אל תוך היער כדי לחטוב עצים ואילו הגברים המוגבלים ועמם הנשים ללא-ילדים נשלחו ללקט פירות ביער: פטל, אוכמניות וענבי שועל. חנות מקומית הייתה קונה את פירות היער ושולחת אותם, לתעשיית ריבה.

בחנות היה אז לחם וחלב, היו ירקות מקומיים, וכל משפחה עם ילדים קיבלה עז, להספקת חלב. הילדים נשלחו לבית-הספר. בכפר זה מת זקן החמולה, יעקב לייב איזנברג. ואז פרצה המלחמה בין רוסיה לגרמניה. בבת אחת נעלם כל המזון מהחנות. היה מחסור כבד ולא היה מה לאכול. בימים ההם ילדה רוזה פג מת, והוא נקבר בשלג שמאחורי הצריף. היה ברור שמוכרחים לעזוב את המקום, אחרת כולם יגועו ברעב. ואומנם, הרוסים אז הרשו לכל אחד לצאת את הכפר בכוחות עצמו, וללכת לאשר ילך. לפני עזבם את הכפר נשא ברוך את חנציה לאישה. בהעדר טבעת לנשואין, נתנה לה רוזה את טבעתה. כך, חנציה נישאה בטבעתה של רוזה. החופה עצמה נערכה בסודיות רבה, כי חופה דתית הייתה נגד עקרונות האתאיזם הקומוניסטי.

לאחר-מכן יצאה החמולה לעיירה הסמוכה, טוצמה - (Tobma) וברוסית (Тобма). עיר זו כונתה

בפי כולם "עיר המוות" כי אנשים מתו בה כזבובים, מכפור ומרעב.

המקום היחיד בעיירה שהיה בו מעט חום ואוכל היה מסעדת פועלי הרכבת. לפיכך, מדי לילה בשלוש לפנות בוקר ובקור של 35- היה ישראל לוקח את שני ילדיו הגדולים יותר, פרידה בת השבע וברוך בן התמש, והם היו מתגנבים למסעדה. כאן הם התפזרו בקרב קהל פועלי הרכבת. ישראל שם עצמו כפועל רכבת, היה מקבל מרק ושתי פרוסות לחם. גם הילדים היו עושים עצמם שייכים למקום. מחלקות המזון הרוסיות היו נהדרות. הן תמכו בילדים. לפרידה הן היו נוהגות לומר "את הרי ילדה קטנה, את לא עובדת רכבת ואני יודעת שאת לא עובדת, אך אני יודעת שאת רעבה". המרק היה מבחיל אך במקום היה מיחס עם מיס רותחים, ואת זה הם היו שותים כדי להתחמם. את הלחם הם החביאו בכיסים כדי להביאו הביתה. היו יוצאים מהמסעדה בפתח אחד ונכנסים שוב בעד פתח אחר ולוקחים עוד מנה. וכך הביאו ישראל ושני ילדיו מדי יום תריסר פרוסות לחם, - וזה שימש אוכל לכל המשפחה, במשך יום תמים.

כדי לעזוב את אוראל ואת סיביר מכר ישראל את אחרוני הבגדים והמעילים והשיג, בשוק השחור, כמה בקבוקי וודקה, חפיסות סיגריות וכמה חפיסות סבון - תשלום עבור משאית שותיע את המשפחה אל תחנת הרכבת, מהלך שלושה ימי נסיעה מטצ'מה (אל תחנת הרכבת הגיעה כל משפחה מהחמולה בנפרד).

וכך נסעה המשפחה לתחנת הרכבת. רוזה עם יהושע ישבו מלפנים, בקבינה, ואילו ישראל עם שני הילדים הגדולים פרידה וברוך ישבו בארגז הפתוח מאחור, בקור של 40-. הקור מסוכן: הוא סוחף לאפסיות, ולאחר-מכן למוות. לבל יקפאו ילדיו למוות היה ישראל מצווה על ילדיו לקרוא בקול בכל פעם שהוא קורא בשמותיהם, לאות שעירניים הם ולא באפטיה קפואת. מי שהציל אז את המשפחה ממוות היה הנהג הרוסי של המשאית. היה עוצר בפונדקים בצדי הדרך, ופעם עצר במרחץ. כל המשפחה נכנסה למרחץ, לא כדי להתרחץ אלא כדי להתחמם, ולשתות מעט מים חמים. הנהג השיג גם לחם, וסידר מקומות לינה, אחרת כולם היו קופאים למוות, בארגז הקר. גם בלילות אחרים היה הנהג עוצר, נעלם לכמה זמן עם הפונדקית הגויה ומשאיר את המשפחה בינתיים בפונדק, כדי להתחמם. באופן מוזר ומסתורי היה משיג להם גם צלחת דייסה. בזכות תושייתו של נהג רוסי זה, שרדה המשפחה והגיעה לבסוף לתחנת הרכבת של וולוגדה.

וולוגדה הייתה העיר המרכזית שבחבל. הייתה בה תחנת רכבת גדולה שאכלסה את המוני הפליטים, וכל אדם שהגיע לכאן קיבל לחם. שלושה ימים חיכתה המשפחה, לבוא הרכבת.

בשלושה ימים אלה היה קור נורא, והילדים הקטנים של משפחות אחרות החלו למות, מרעב ומכפור.

לבסוף הגיעה רכבת המשא. בכל קרון היו דרגשים, ולכל אדם הוקצה חצי דרגש. שישה ימים נסעה הרכבת בלי אוכל ובלי מים, בצפיפות של ארבעים איש בקרון, כשכולם חולים אנושים. ואז – נולדה חוה. חוה נולדה ביום השישי.

נשים העומדות ללדת מרגישות לפעמים שהן צריכות לעשות את צרכיהן. ובכן ב-10.2.1942 הרגישה רוזה שהיא רוצה לעשות את צרכיה. בפירת הקרון היתה קערה, בה כולם עשו את צרכיהם. את הקערה כיסו בסמיכה, שהעניקה מעט פרטיות. ובכן ניגשה רוזה, וכיוון שהיתה בהריון מתקדם כבר לא יכלה לכרוע מעל לקערה ולפיכך היא עמדה מעליה, - ואז נולדה חוה, ונפלה אל תוך קערת הצואה.

רוזה החלה לצעוק. ישראל חתך את חבל הטבור, והוציא את רוזה מקערת הצואה.

התינוקות החלה לבכות ואז ישראל צעק "היא חיה!" והחל לנקות אותה. רוזה, האם, הייתה אדישה. היא אמרה לישראל ש"התינוקת הזו בין כה וכה לא תחיה, וחבל אפילו להאכילה". היא אמנם החלה להניק אותה, אבל רצתה כל הזמן להרוג את התינוקת, כי לא היה לה מספיק אוכל בשבילה והיא לא רצתה לראות אותה גוססת לאט.

ביום שבו נולדה חוה, אחרי הצהריים, עצרה לבסוף הרכבת לחניה. פתחו את הקרונות, ואיכרות רוטיות הביאו לחם ומים חמים. היו אלה רגעים של שמחה וששון, ודיברו על כך שחוה היא תינוקת המזל של הרכבת.

אך לא כך היה. הרכבת נסעה לאט מאד. היתה זו רכבת פליטים, וכל פעם שעברה רכבת

חשובה יותר הסיטו אותה הצידה, לכמה ימים. וכך, המסע מהרי אוראל לקזחסטאן התארך ונמשך חדשיים ימים. שבעים קרונות היו ברכבת, ובמהלך הנסיעה החלו למות הילדים. כמעט כל הילדים שברכבת מתו, רק למשפחת איזנברג, בנס, לא מת אף ילד. לכך נוספה סכנה אחרת: בכל תחנה שעצרו, היו עולים סאניטארים כדי לראות אם יש ילדים חולים. אם מצאו ילד חולה היו מורידים אותו ולוקחים אותו לבית החולים, - ושם היה הילד מת. ילדי משפחת איזנברג היו חולים, עם שיעול וטיפוס ודיזנטריה, - אבל כשהרכבת עצרה היה ישראל מכסה את ילדיו ומסתיר אותם, אומר לסאניטארים שאין כאן ילדים חולים, - וכך הם ניצלו.

לבסוף, בקזחסטאן, הגיעה הרכבת לעיר טורקסטאן. בירת קזחסטאן היא Alma-ata, אך טורקסטאן היתה עיר הרכבת העיקרית, עיר שבנו בה רכבות. כאן, בטורקסטאן, ירדה משפחת איזנברג ושכרה בקתת חימר קטנה. הם נשארו בקזחסטאן עד סוף המלחמה.

נדודים בתום המלחמה

בשנת 1945 תמה מלחמת העולם השנייה. משפחת איזנברג הייתה אז בקזחסטאן, והרוסים הודיעו שכל מי, מקרב הפליטים, שרוצה, יכול לשוב לפולין, והרוסים יעמידו לרשותם את הרכבת. משפחת איזנברג רצתה וכך, כמה חודשים אחר תום המלחמה, במסע רכבת שארך שישה שבועות, הם שבו לפולין – הפעם לא לשדליץ אלא לעיר נובהסול שעל נהר האודר, בחבל שלזיה שבמערב פולין. לכאן כיוונו פעמיים ישראל, גדליה וברוך, שלושת האחים שנותרו לבית איזנברג, הם ומשפחותיהם. הימים כבר היו ראשית 1946, האנטישמיות בפולין היתה

אז בשיאה והפולנים הרבו להתנכל ליהודים – מן ההיבט הזה, המלחמה לא שינתה כלום לפיכך החליט ישראל איזנברג: לא להשאר עוד בפולין, אלא עולים לישראל. באזור היו הרבה תנועות נוער פעילות, שאספו אליהם ילדים. שלושת ילדיו הגדולים – פרידה, ברוך ויהושע, רצו להצטרף ל"קיבוץ" – תנועת נוער שתביא אותם לארץ ישראל. הבעייה היתה שלקיבוצים אפשר היה להכנס רק מגיל 12. ואז, בחורה בשם רנה (בת כ-16, דודניתו של יאן סבר) היא שלקחה את שלושת הילדים ל"קיבוץ דרור" שבעיירה בילאבה, הסמוכה לוורוצלב, וכאן הם התקבלו. בתנועת נוער זו, בכל פעם שהיתה קבוצה כלשהי מספיק גדולה ומוכנה לכך, היו מנהיגי דרור ומדריכה מברחים את כל ילדי הקבוצה את הגבול, דרך צ'כוסלובקיה לאוסטריה, ששם רוכזו היהודים במחנות העקורים, מתוך כוונה להעלותם לארץ ישראל. כחצי שנה שהו שלושת ילדי איזנברג ב"קיבוץ". ביום אשר בו יצאו הילדים לכיוון הגבול - הגיע אביהם, ישראל, לבקר את ילדיו בקיבוץ ולא מצא את הילדים. הוא מיהר לנסוע לעיר הגבול לתחנת הרכבת והספיק להגיע לפני שיצאו. הוא הודיע לאנשי דרור שהמשפחה כולה חייבת להשאר יחד, וחייבת לעלות לארץ ישראל יחד, ומכיוון שהוא לא נפרד מהילדים במלחמה הוא גם לא יפרד מהם עכשיו. כיוון שכך, וכיוון שמדריכי דרור לא היו מוכנים לצרף גם את ישראל רוזה וחווה, הוא הוריד את הילדים מהרכבת והחזירם הביתה, למוורת רוחם. המשפחה היתה בחוסר כל. באותם ימים, ארגונים יהודיים בוורשה היו נותנים סכום כסף לכל פליט שהוא מבוגר, אך לכל פליט שהוא ילד – נתנו רק חלק מאותו הסכום. כדי לזכות בסכום גדול יותר, נסע ישראל לוורשה ושם הוא רשם כמבוגרים את עצמו, את אשתו רוזה וכן - את בתו הבכורה פרידה. זו אמנם נולדה ב-1934 והיתה אז רק בת שתיים-עשרה (לאמור, קטינה), אך כדי לזכות ביותר כסף הוא רשם אותה כאילו נולדה ב-1932 ושהיא בת ארבע-עשרה (לאמור מבוגרת). סיבה נוספת לרישומה של פרידה כמבוגרת היה שכלל שהיו במשפחה יותר מבוגרים יחסית לקטינים, כך גברו הסיכויים שיאפשרו למשפחה לעבור את מעבר הגבול (לשני מבוגרים עם ארבעה ילדים לא היה סיכוי לקבל אישור לגניבת הגבול). עד עצם היום הזה, בכרטיסיות המכון היהודי בוורשה, שמולאו כדי לקבל תמונה על הניצולים, רשומה פרידה כילידת 1932.

גניבת גבולה של פולין היה בידיהם של בחורים חדורי רוח ציונית, שהיו מארגנים קבוצות של כ-50 איש (לאמור, כעשר משפחות). באותם ימים של הגבלות בחופש התנועה לכלל האוכלוסייה, לגניבת הגבול צריך היה לשחד את כולם: את נהג המשאית שלקח אותם לתחנת הרכבת; את הכרטיסן ברכבת; ואת אנשי בקורת הגבולות. חלק מהכסף שקיבל ישראל בוורשה, שהיה כל רכושה של משפחת איזנברג, הוסתר בכך שהוא נתפר אל תוך תחתוניה של פרידה, וכך חצתה המשפחה את גבול פולין, ודרך צ'כוסלובקיה היא הגיעה לאוסטריה. באוסטריה הגיעה המשפחה תחילה לוינה, שם שהו כשבועיים (וסוף-סוף הוציאו את הכסף מתחתוניה של פרידה), ומכאן ואילך, היה הכל בידי הארגונים היהודיים. מוינה הוסעו לצפון אוסטריה, - למחנה עקורים בעיר שטייר Steir, בה שהו כשנה, וכאן גרו הרבה משפחות יחד, בקסרקטין גדול. היו כאן בתי-ספר יהודיים ופרידה שוב הצטרפה לתנועת הנוער "דרור". כאשר נסגר המחנה, הועברה המשפחה לעיר וקשייט, וכאן נפרדו שלושת האחים ומשפחותיהם זה מזה: ברוך שהחליט לנסוע לאמריקה, הועבר למחנה אחד וישראל וגדליה שהחליטו לעלות לארץ ישראל הועברו אל העיר אבלסברג שליד לינץ. כאן הם היו עד 1949.

פרידה למדה, בבית-ספר אורט, לימודי תפירה אשר זיכו אותה בתעודת הסמכה. לתעודה זו היה ערך רב שכן בזכותה היתה יכולה להגר לקנדה, לו רצתה בכך; ואם רצתה בכך היתה יכולה גם למכור את התעודה בכסף מלא. אבל הם רצו לעלות לארץ ישראל ובמרץ 1949 עלתה המשפחה כולה לישראל. הסיבה לכך שלא עלו מיד עם הכרזת העצמאות היתה בגלל העובד שנגרם על-ידי חוה, הבת הצעירה, שטבלה מבלוטות גדולות ונפוחות בגרון (שקדים). רשויות הבריאות במחנה העקורים בוינה הודיעו למשפחה שצריך לנתח ולהוציא את השקדים, ושצריך לעשות זאת באוסטריה מפני שבארץ ישראל חם מאד ולא טוב לעשות זאת שם. כך המתנה המשפחה עד אחרי הכיבוש וההחלמה, ורק אז עלתה לארץ.

שנים ראשונות בישראל

משפחת איזנברג עלתה לישראל במרץ 1949, באינה Mare Algure, ספינת חופים איטלקית שזו היתה לה הפלגתה הראשונה במים עמוקים; בתום הפלגה זו, הוטב שמה ל"ארצה".

המשפחה הגיעה לחיפה ומכאן תיכף לסנט לוקס, היא מחנה-הקליטה "שער העלייה". כאן שהתה משפחת איזנברג כשבועיים, שאז הם הועברו לבית העולים אגרו-בנק, ליד חדרה (וכיום "גבעת אולגה"). היה זה מחנה ובו מספר קטן של צריפים גדולים, כמה צריפים קטנים – ואלפי אהלים. תחילה קיבלה המשפחה אוהל, בו שהו כחודשיים. היה זה באביב, עוד היו גשמים והאוהל היה עף ברוח ולכן, בגלל הילדים, העבירו את המשפחה לאחד הצריפים הגדולים, שם שכנו כמה משפחות יחדיו; ולבסוף נתנו להם צריפון זעיר עם גג פת, ובו מקום רק לשש מיטות ותו לא, - אך לפחות הם היו לבד. המקלחות ובתי השימוש היו משותפים, לבית-העולים כולו. תחילה היה באגרו-בנק חדר-אוכל מתפקד אשר חילק שלוש ארוחות ביום, אך לאחר-מכן פסק בית האוכל לעבוד, שכן הפכו את מעמדה של אגרו-בנק מבית-עולים ל"מעברה", - הייתה זו המעברה הראשונה בישראל. לפרנסת המשפחה היה ישראל נוסע לחיפה, שם עבד בסנדלריה בשיתוף עם דודו יענקלה לוי, אך עיקר הפרנסה היה מעבודתם של הילדים, פרידה וברוך, בפרדסים ובשדות ירק. בעבודת הפרנסה היה כל אחד מרוויח 1.67 לירות. יהושע, שהיה אז בן 11-12 בלבד, עבד גם הוא, בהובלת קרת. ביום היו הילדים עובדים, ובערב היו לומדים.

ב-1950 דיברו על כך שרק בחיפה, "עיר הפועלים", אפשר למצוא עבודה, למרות שבתל-אביב קל יותר למצוא מגורים. הם נרשמו למגורים באזור חיפה וב-1950 הם קיבלו מהסוכנות הפנייה לתל-חנן, כאחד המקומות סביב חיפה. בתל חנן שוב הוקצה להם צריף, אך הפעם צריף שודי "כפול". בחורף 1951 היתה הצפה בתל-חנן ומי הגשמים ערערו את מצב הצריפים. אז החלו לבנות לעולים בבן-דור (היא חווסה הערבית) הסמוכה, וב-1954 עברה המשפחה ל"שיכון" הקבע בבן דור, דירה בת חדר וחצי (36 מ"ר). בדירה זו גרו ישראל אשתו וילדיהם עד שנישאו ויצאו את הבית. ההורים המשיכו לגור בדירה זו עד יום מותם.

(גיטל הייתה אחות בכירה של רוזה. כאשר פרצה מלחמת העולם השנייה כלאו את בעלה לייבל כך, אך הוא הצליח להמלט ושניהם ברחו עד ביאליסטוק, שהייתה אז בידי הגרמנים. לאחר כמה

שבועות, יצאו הגרמנים מביאליסטוק ונכנסו הרוסים ; וכאשר עמדו הרוסים לצאת את העיר הם שכנעו את היהודים לברוח לרוסיה, מאימת הגרמנים שעתידיים להיכנס. גיטל והרשל ברחו לאוזבקיסטאן. כאן, ב-1943 כלאו את גיטעל כי הלשינו עליה שהיא סוחרת בלחם, בשוק השחור ; שלוש שנים היא ישבה בכלא. עם תום המלחמה, ב-1946, היה בעלה מהלך ובידו כיכר לחם, אותו קיבל בתמורה לתלושי המזון. שודדים התנפלו עליו וכאשר הוא התנגד לתת להם את הלחם הם רצחו אותו, ובנוסף – אף הפשיטו אותו ערום וגנבו את בגדיו. גיטעל שוחררה זמן קצר לאחר שבעלה נרצח והיא התגוררה לזמן קצר אצל אישה גויה, ביחד עם משפחה אחרת ש"אימצה" אותה. הם נרשמו לקיבוץ, לעלייה לישראל. למשפחה המאמצת היו שמונה ילדים וגיטל רשמה ארבעה מהם על שמה, ואז יצאו לגרמניה, במטרה להגיע לישראל. בגרמניה שהו עד 1947 בעיר בנהיים, על-יד מינכן. שם הכירה ונישאה לבעלה השני, הרשל, ושניהם נסעו עד מרסיי, שם עלו על האנייה "אקסודוס" שהפליגה לארץ ישראל, ועל סיפונה 4500 איש. לאחר שלושה חודשים של טלטולים הגיעו לישראל. לאחר שנה במעברות שונות הם קיבלו בשכירות דירת חדר בקריית מוצקין, בה הם גרו עד יום מותם.)

אנא ספרי על חיך בארץ

(ציוני דרך: לימודים/תעסוקה, שירות צבאי, פעילות ציבורית או תרבותית, משפחה/דורות המשך וכו'):

ב-1949 הגענו למספרה באגרונוק-חדרה. גרנו בקוויים באוהל, חודשים בצבא
 על הנכס האנטי יחד עם 50 משפחה כשליכונו צבאות אפרים בין המשפחה. בהמשך
 קיבלנו צבא בן חדר אחד ללא שירותים ומים, גרנו שם שנה. משם חזקנו לנהל חק
 לצבא שנה עם 2 חדרים, מים צמחים ומקלחת, שירותים צבאיים בקצה המספרה.
 היינו שם שנה וחצי ואז קלטנו את השטח קיבוצי בן דוד (ע"ה). צירת חדר ומכל
 36 מ"ל. (מאותו הקטע נשאר בהולנו כמה חק. קום גינות - (סעדי למינהו הגיוסתי
 בשנת 56' וקלט נשאר לימי ואליה זינואים. למדתי באוניברסיטה מספרה נאלצה וסטטיסטיק
 ומאזר שני במנהל ספקים. עבדתי באשנה (מרכבה) אסטטיסטיקה. יש לי 2 ילדים ו-3
 נכדים. ילדי. פלמיט ויונתן. פרשתי ב-2002.